

Aristotel: Metafizika XII

Antun Medo: Tumačenje dvanaeste knjige Aristotelove *Metafizike*

Izvornik Aristotelova teksta priređen je prema izdanju
Aristotle's Metaphysics, ed. W. D. Ross
(Oxford: Clarendon Press, 1924).

Izvornik Medina teksta priređen je prema izdanju
Antonii Medi Ragusini in librum duodecimum Metaphysicae Aristotelis expositio
(Venetia: F. Barilettus, 1598).

IZDAVAČ

Institut za filozofiju, Zagreb

ZA IZDAVAČA

Luka Boršić

GRAFIČKA PRIPREMA I DESIGN

Marin Martinić Jerčić

TISAK

Grafomark d.o.o.

ISBN 978-953-7137-74-8

CIP zapis je dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001141123.

Rad na ovoj knjizi financirala je Hrvatska zaklada za znanost
projektom IP-2018-01-4966

Knjiga je tiskana uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja

Aristotel
Metafizika XII

Antun Medo
Tumačenje dvanaeste knjige
Aristotelove Metafizike

priredili i preveli
Pavel Gregorić i Dora Ivanišević

 Institut za
filozofiju

Zagreb, 2022.

SADRŽAJ

Predgovor	7
Uvod	
1. O životu i djelu Antuna Mede	11
2. O XII. knjizi Aristotelove <i>Metafizike</i>	16
3. O predmetu „astrologije“ i trima kozmološkim modelima	24
4. O Medinu <i>Tumačenju Metafizike XII</i>	31
(i) Medino protivljenje „uobičajenom načinu filozofiranja“	33
(ii) Medina kozmološka teorija	38
(iii) Medino približavanje Aristotela kršćanstvu	48
5. O tekstu Medina <i>Tumačenja Metafizike XII</i>	51
(i) Žanr i struktura djela, opis venecijanskog izdanja <i>Tumačenja iz 1598. godine</i>	51
(ii) Medin predložak: Bessarionov prijevod Aristotelove <i>Metafizike</i>	53
(iii) Jezik Medina <i>Tumačenja</i> i načela hrvatskoga prijevoda	56
(iv) Načela uređivanja latinskoga teksta	57
6. Bibliografija	60
Aristotel: <i>Metafizika XII</i>	
1. Grčki tekst	66
2. Prijevod	67
3. Komentar	100

Antun Medo: *Tumačenje dvanaeste knjige Aristotelove Metafizike*

1. Latinski tekst	120
2. Prijevod	121
3. Komentar	274

Kazala

1. Kazalo mjesta	309
2. Kazalo pojmova	313
3. Kazalo imena	319

Predgovor

Ova knjiga rezultat je rada na istraživačkom projektu „Hrvatski renesansni aristotelizam – nova era u mišljenju povijesti“ (IP-2018-01-4966) koji financira Hrvatska zaklada za znanost u razdoblju od 1. prosinca 2018. do 30. studenog 2022.

Prva knjiga u sklopu tog istraživačkog projekta sadržavala je izdanje grčkoga teksta i hrvatski prijevod Porfirijeva spisa poznatog pod naslovima *Isagoge*, *Uvod* i *Predikabilije*, s pratećim izdanjem latinskoga teksta i hrvatskim prijevodom Medina spisa *Neke primjedbe o Porfirijevim Predikabilijama*. Kao i prethodnu, ovu su knjigu priredili Dora Ivanišević i Pavel Gregorić. Ivanišević je radila na izdanju latinskog teksta, sastavila je prvu verziju hrvatskog prijevoda te napisala biografske i filološke dijelove uvoda i komentara uz Medin tekst, dok je Gregorić autor ostalih dijelova. Dakako, koautori su tijekom priređivanja ove knjige jedno drugome komentirali sve dijelove teksta, često u više različitih verzija, tako da se u konačnici radi o plodu zajedničkoga rada.

Kako bismo izbjegli suvišna preklapanja između dviju knjiga, poglavlje o životu i djelu Antuna Mede u ovoj je knjizi kraći nego u prethodnoj, pa zainteresirane čitatelje upućujemo da više podataka potraže u odgovarajućem poglavlju prethodne knjige. Neka preklapanja, međutim, nije bilo moguće izbjeći.

Za razliku od prethodne knjige, koja sadrži detaljan uvod i komentar Medina predmetnoga teksta, Porfirijeva *Uvoda*, u ovoj knjizi to nije bilo moguće učiniti u jednakom obimu. Naime, Aristotelova *Metafizika* XII – takozvana „Lambda“ knjiga – jedan je od filozofski i povijesno najvažnijih Aristotelovih tekstova. U njemu su izložena Aristotelova kozmološka i teološka stajališta, pa je recepcija toga spisa vrlo slojevita i obimna. Također, *Metafizika* XII je u središtu interesa mnogih suvremenih istraživača Aristotela i antičke filozofije općenito, pa ne čudi što postoje brojna izdanja, prijevodi

i komentari toga spisa. Zasad je najiscrpnije kritičko izdanje ono Stefana Alexandrua, *Aristotle's Metaphysics Lambda* (Leiden: Brill, 2014), a iščekuje se novo izdanje cijele *Metafizike* u dvjema autoritativnim edicijama – Collection Budé (*editio maior*) i Oxford Classical Texts (*editio minor*) – na kojima zajedno rade Oliver Primavesi iz Münchena i Marwan Rashed iz Pariza.

Kao primjer intenziteta suvremenih istraživanja *Metafizike* XII spomenut ćemo činjenicu da su samo u 2019. godini objavljena dva obilatno komentirana prijevoda *Metafizike* XII u uglednim izdavačkim kućama, engleski prijevod Lindsay Judsona (*Aristotle: Metaphysics Book Λ*, Oxford: Clarendon Press, 2019.) i francuski prijevod Fabienne Baghdassarian (*Aristote: Métaphysique Livre Lambda*, Paris: Vrin, 2019.). Bilo bi preuzetno, dakle, u ovoj knjizi pokušati dati detaljniji prikaz i komentar *Metafizike* XII koji bi po svom obimu odgovarao uvodu i komentaru Porfirijevih *Predikabilija* kakav smo dali u prethodnoj knjizi.

Međutim, procijenili smo da bi ipak bilo korisno priložiti grčki tekst i prijevod *Metafizike* XII za usporedbu s Bessarionovim latinskim prijevodom *Metafizike* XII kojim se Medo koristio, a još više za usporedbu s našim pratećim prijevodom Medina teksta. Umjesto postojećega hrvatskoga prijevoda *Metafizike* koji je izradio Tomislav Ladan (Zagreb: Liber, 1985. i kasniji pretisci), Pavel Gregorić je sastavio novi prijevod *Metafizike* XII s kojim smo terminološki uskladili naš prijevod Bessarionova latinskoga prijevoda Aristotelove *Metafizike* XII i naš prijevod Medina komentara. Gregorić je nastojao svoj prijevod učiniti što čitkijim i razumljivijim, radi čega je mjestimice morao dodavati riječi i izraze za koje nema osnove u izorniku, ali koje pospješuju jezični i misaoni slijed. Ti dodaci obilježeni su izlomljenim zagradama (< >), kao što je uobičajeno. Na nekim mjestima tekst je segmentiran u misaone cjeline, obilježene malim rimskim brojkama u uglatim zagradama ([ ]), kako bi se čitatelju dodatno olakšalo praćenje Aristotelove argumentacije. Dvostruke uglate zagrade (|| ||) u izvorniku i prijevodu označavaju dijelove koje se smatra kasnijim intervencijama u tekst, dakle dijelove koji ne pripadaju Aristotelovu tekstu.

Priloženo izdanje grčkoga izvornika Aristotelove *Metafizike* temelji se na izdanju Sir Davida Rossa (Oxford: Clarendon Press, 1924.). U podrubnim bilješkama naznačena su samo znatnija odstupanja i dodane su neke opaske

o Bessarionovim čitanjima. Odstupanja u interpunkciji i segmentaciji teksta nismo označavali. Izdanje grčkoga teksta, prateći prijevod Aristotelove *Metafizike* XII i komentar koji ovdje donosimo nemaju veću ambiciju od toga da čitatelju posluže kao priručni tekstovi za lakšu orijentaciju pri izučavanju Medina *Tumačenja dvanaeste knjige Aristotelove Metafizike*.

Htjeli bismo zahvaliti Filipu Grgiću na detaljnim i vrlo korisnim opaskama uz raniju verziju prijevoda Aristotelove *Metafizike* XII i komentara, Dariju Hrupecu na provjeri dijelova knjige koji se tiču astronomske građe, Branki Tafri na jezičnim savjetima te dvama recenzenticama rukopisa na ispravkama i sugestijama za poboljšanje teksta. Također, zahvalni smo Povjerenstvu za izdavaštvo Instituta za filozofiju te Marinu Martiniću Jerčiću koji je obradio tekst i pripremio ga za tisak.